

Šimon Brumlík. V Krázkově Újezdci byla — kromě již zmíněného hřbitova — též malá synagoga a spolek pohř. bratrstva isr. a spolek pro podporu nemocných; předs. byl p. Bernh. Rosenbaum na Nové Hospodě.

Dnes je ještě menší počet dítek isr. z okolí K. kamž dojíždí za jich vyučováním — a též o svátcích k bohoslužbě — uč. náb. p. S. Mandl z Král. Vinohrad. (Jeho obraz viz v díle J. J. G. M.)

Dle „Jahrb. d. Israel. Cultusgem. z r. 5655“ sestávala se obec K. z dobrovolného přistoupení těchto původních osad: Oujezdec, Dolní Břežany, Cholupná, Jilové, Hoštěřady, Jesenice, Jirčany, Krhanice, Lomnice, Manderšeit, Pisečnice, V. Popovice, Psary, Ra-dejovice, Kamenný Přívoz, Stříh, Subice, Teptín, Vestec, Voznice, Zlatníky, Chodov, Hodkovičky, Krč, Kunratice. Vlastních stanov žid. obec dosud nemá a

nábož. daň skrovně vyměřená stačí právě na udržení synagogy. Jmenovaná ročenka vypočítává pro r. 1894 v celém obvodu 80 Židů, kdežto statistika dra C. Fleischmanna v r. 1921 jich stanoví na 93 duší.

Do nedávna byly na Libuši tři rodiny žid.: J. Popper, farma husí a drůbeže, Rudolf Vogel a Gustav Vogel, velkoobchod peřím. Čelnými funkcionáři žid. obce K. jsou J. Freimuth z Vestce, Josef Poláček, velkoobchod obilím v Uhrinevsi, Vilém Bejkovský, nájemce liechtensteinského dvora v Pitkovicích, Oskar Rezek, řezník v Uhrinevsi, Leo Roubíček, zvěrolékař v Uhrinevsi, Bratři Wantochové, továrna na lihoviny v Uhrinevsi, A. Fried, velkostatkář v Chodově.

R. k 933 byla ž. n. o. v K. připojena k žid. náb. obci v Michli, kterážto obec se uvázala v zachování synagogy a hřbitovů.

Dějiny Židů v Kutné Hoře a okolí.

Zpracoval

Jaroslav Polák-Rokycana, Praha.

Kutná Hora byla — protože královské horní město — Židům k obývání zakázána. Tím početnější byly obce v jejím blízkém okolí, ba některá velmi silná střediska Židů (příkl. Kolín n. L.) vzala svůj původ jen z té okolnosti, že byla nablízku tohoto pro obchod vysoce důležitého horního města.

Do r. 1871 nebylo K. H. ani sdružení Ž., tím méně nějaké náb. obce. Toho roku ustavil se tam „náboženský spolek“ s 14 členy. R. 1893 bylo v K. H. 169 Židů a předsedou byl Vojtěch Beran; představenstvo: Alois Baš, Mořic Blattner, Josef Polák, Heřman Beck, Jul. Rosenzweig, Ed. Wohryzek; rabín Arnošt Rubinstein. Do r. 1892 měla K. H. modlitebnu v soukromém domě najatou. Teprve r. 1902 vystavěli si vlastní, velmi pěknou synagogu.

Podobné kulturní spolky, jako byl v K. H. zřízeny byly i v Malíně od 16. července 1864, Malešově a Zbraslavicích (založen před více jak 300 lety).

Známy historik prof. dr. Rich. Federotiskl r. 1930 v Českožid. kal. „Malínskou kroniku Wolf a Steinera“, Lezikorau¹⁾, pro naše potomky, k jejich poučení a orientaci, kterou za souhlasu autora přetiskujeme:

„Pokud jsem mohl zjistiti, byla zavedena bohoslužba v Malíně kolem r. 1800. Původcem jejím byl reb Menke Eisler, bratr reb Hersche Eislera. Členy byli: Reb Šelomo Schnabel z Rohozce, reb Šelomo Markus z Libenic, Singer ze Zábře, reb Naftule Landsmann z Nových Dvorců. Později: reb Mauše Freund a reb Šimon Freund z Ovčár. V domě pak byli čtyři bratři: reb Menke, reb Hersch, reb David a reb Baruch Eisler. Mimo to několik starších balbatim²⁾, které uvádím při roce 1842, poněvadž byli tehdy ještě na živu.“

*

V r. 1842 přišel písař těchto záznamů po prvé v Malíně do modlitebny, která se nalézala ve vinopalně pana Hersche Eislera na půd. Byla sice pouze z prken sbita, ale překvapovala, neboť byla pěkně malovanými tapetami polepena, a strop byl ozdoben sluncem, měsícem a hvězdami. Tyto ozdoby provedl zručný domácí učitel Bernard Bauer ze Štok.

Obec tvořilo tehdy 24 otců rodin, a ježto členů přibývalo, byla modlitebna stále těsnější. Členy obce byli: 1. Hersch Eisler, domácí pán, 2. David Eisler, 3. Anschel Grünfeld z Hlízova, 4. Léb Wolf ze Zábře, 5. Josef Markus z Libenic, 6. Šelomo Eisler z Habrkovic, 7. Jechiel Schulhof z Kateřiny, 8. Mauše Steiner z Cirkvice, 9. Jehuda Léb Lederer z Cirkvice, 10. Jakub Schnabel z Rohozce, 11. Mates Leder ze Stuzákova, 12. Majer Spitz z Hlízova, 13. Jakub Eisler z Malína, 14. Menke Eisler z Malína, 15. Baruch Eisler z Malína, 16. Hersch Bremser z Hlízova, 17. Jakub Grünfeld z Hlízova, 18. Šelomo Lederer ze Sv. Mikuláše, 19. Léb May ze St. Kolína, 20. Bér May ze St. Kolína, 21. Majer Pollatschek, výběřčí mýta, 22. Anschel Lederer,

23. Abraham Freund z Kateřiny, 24. Bér Lederer z Cirkvice.

Modlitebna existovala tehdy již přes 40 let, ale nebyla žádným úřadem uznána, nikdo však také nic proti ní nenamítal, poněvadž bylo všude daleko od chrámu, neboť nablízku nebyla žádná kehiló kedauš³⁾.

Obec neměla tehdy žádných příjmů, ledaže někdo koupil micvaus⁴⁾ nebo něco šnudroval⁵⁾, neboť za sedadla (Stutgeld) se neplatilo. Potřeby byly ovšem také nepatrné, ledaže nebyl žádný balbús⁶⁾ schopen jako chazen⁷⁾ a musil býti někdo přijat, anebo že musil býti placen kauré⁸⁾ za lajnování. Jinak jsme byli rádi, když nám zbylo na esrog⁹⁾, na havdole¹⁰⁾ a jiné nezbytnosti.

Star. byl Hersch Eisler, kauré¹¹⁾ jeho učitelé, jinak byl šamisem¹²⁾ Mauše Steiner z Cirkvice. Modlitebna pro ženy byla v přiléhající suke¹³⁾, ovšem přicházely ženy pouze o roš-chašon¹⁴⁾ a jom-kippur¹⁵⁾ a tu musily většinou stát, poněvadž nebylo dosti místa pro sedadla.

Tehdy bylo usneseno, aby modlitebna pro muže rozšířena. Byla dosud staromódně zařízena, šulchon¹⁶⁾ stál uprostřed a kolem dokola byla sedadla se stojánky. To vše bylo odstraněno a v r. 1847 byly objednaný lavice se 36 sedadly za 96 zl. konvenčních anebo 240 zl. vídeňské měny. Také byly koupeny dvě mosazné lampy, čímž modlitebna velice získala.

Tehdy bylo trochu peněz ušetřeno, poněvadž nebyl žádný chazen¹⁷⁾ najímán, neboť Léb May ze St. Kolína modlival se šacharis¹⁸⁾ a Léb Wolf ze Zábře musaf¹⁹⁾. Tím se dosáhlo úspor, takže jsme mohli poslati v r. 1848 na výzvu zl. 50 v. m. ke krajskému úřadu do Čáslavě pro chudé v Uhrách.

Rok 1848 přinesl konstituci a nastala volnost stěhování. I přišlo několik rodin do K. H. Prvním byl pan Teller, který tam zřídil cukrovar a měl jen židovský personál, který navštěvoval občas malínskou modlitebnu. Brzy nato byly v Kutné Hoře zřízeny dva sklady kořalky, jídelna a v krátkém čase bylo tam více než celé minjon²⁰⁾ balbatim²¹⁾ a malá modlitebna ovšem již nestačila. Pomýšlelo se na její zvětšení. To by bylo vyžadovalo, aby byl zbudován v sousedově zahradě pilíř a nad ním klenba, na které by spočívala rozšířená modlitebna. Majitel zahrady slíbil toto místo zdarma, ale když se mělo začít stavět, žádal 200 zl. kovových za čtverecní sáh. Ale tolik peněz neměla naše obec, proto jsme nechali všecko při starém.

Tehdy byl zvolen starostou pan Bér May, který zastával tento úřad svědomitě až do vybudování nového chrámu.

V r. 1856 prvního dne pásachu²²⁾ sešli jsme se opět v naší modlitebně, bohužel že naposledy, neboť odpoledne vypukl ve vinopalně požár a dříve, než se sblhli lidé z okolí v Malíně, nezbylo z naší modlitebny nic, pranic. Tři sifré-tauro²³⁾, porauches²⁴⁾, talším²⁵⁾, machzörim²⁶⁾, lampy, zkrátka vše, co jen jméno má, shořelo až na stříbrnou jad²⁷⁾, kterou kdysi věnoval zbožný Mendl Rabenbaum z Golčova Jenkova a kte-

326

rou obyčejně pan Wolf Eisler jako domácí pán bral s sebou domů.

Představte si náš bob a zármutek, když jsme na troskách své svatyně stáli a hlasitě nařikali! Třebaže jsme neměli pro 2. den žádný séfer-tauro k lajnování, přece jsme se sešli opět všichni v Malině a modlili jsme se bez séfer-tauro, ovšemže smutněji než kdykoli předtím. O chaulhamod²⁴) vypůjčil si pan Hersch Bremser z Hlízova séfer-tauro v Kolíně a chodili jsme do konce svátků k němu. Po svátcích vyklidil nám pan David Bittner, který byl tehdy kaure²⁵), ve svém domě jednu světnici a tak jsme se shromáždili až do roku 1859 u něho. Když pak pan Wolf Eisler, který převzal vinopalnu po svém otci, spáleniště vystavěl, prosili jsme ho, aby nám přenechal jednu světnici za modlitebnu a on, jakož i jeho manželka Chana byli k tomu ochotni a přenechali nám veliký pokoj zdarma po pět let. Měli jsme ve staré modlitebně 3 sefórim pojištěny na 500 zl. a dostali jsme 350 zl. Tyto peníze a jeden los z r. 1839 byly naším celým kapitálem.

Rádili jsme se, co by se dalo za tyto peníze poridit. Pustili se do stavby skutečného chrámu, nebylo to směšné? A nestavět! Musím ovšem poznamenat, že při naší poradě majorita neoznámila, neboť dobré tři čtvrtiny členů byli nemajetní a proto se bral ohled jen na muže směrdatná a z nich byli někteří pro stavbu skutečného templu. Pan Wolf Eisler byl ochoten, dá-li mu obec 500 zl., vystavět velikou světnici pro modlitebnu, ale kohol²⁶) to zamítl a usnesl se vystavět samostatný chrám.

Tu se ustavil také nový výbor. Pan May ze St. Kolína byl opět zvolen starostou, pan Hersch Bremser z Hlízova byl jmenován pokladníkem a pan Wolf Eisler správcem stavby.

Tehdejší kolínský rabín Daniel Frank chválil náš záměr a slíbil nám svou pomoc. Poradil nám, abychom vydali akcie, že sám čtení prodá a myslil, že se každý vymasáže, aby svou hřívnou přispěl. Ovšem nemohlo být prvním krokem vypůjčování si peněz, neboť dosud jsme neměli ani místo ani materiál ani svolení, proto musili nejprve členové sáhnouti hluboko do svých kapes. O hošana-raba²⁷) žádali jsme, aby všichni členové jasně prohlásili, co chtějí na chrám věnovati. Nejobhatsí dali po 100 zl., střední vrstvy po 50, 40, 30, 20 a 10, takže se ihned sešlo asi 500 zl. Všichni přítomní subskribovali, jen pan Hersch Bremser nechtěl určitou částku jmenovati, uhlodl prorocky, že tento kapitál nepostačí a že bude musiti přispěti daleko vyšší částkou.

Nejprve se odebral pokladník k sedleckému úřadu knížete Schwarzenberga a koupil místo, na němž stojí chrám, 100 sáhů za 100 zl. Nemohli jsme zatím žádné výhodnější místo nalézt. Bral se také ohled na to, že jest to právě naproti domu pana Davida Bittnera, který bude moci stále na stavbu dohlížeti.

Pak učinil neúnávný pan Hersch Bremser další krok, koupil kamení a vápno, které dal správce stavby srovnati a vyhasiti. Pan Bremser koupil pár volů jen za tím účelem, aby přiváželi kámen na stavbu chrámu. Také členové obce, kteří měli potah, pomáhali svážeti materiál. To trvalo až do r. 1859, kdy se nám dostalo svolení ke stavbě. I začalo se ihned s kopáním základů, ale bohužel, čím hlouběji se kopalo, tím více pisku se objevovalo. Musili jsme proto položit základy sáh hluboko a musili jsme je udělati půl sáhu široké, a dříve, než byly základy vybudovány, byla naše celá zásoba kamene (70 čtvercých sáhů) vyčerpána.

V největší nouzi odebrali jsme se k panu Tellerovi a prosili jsme o pomoc. Poskytl nám ihned 40 korun pražského vápna a slíbil, že dá odvězti 80 vozů kamene, který jsme koupili v kutnohorském lomě. Stavbu

jsme nemohli přerušiti a tak jsme se namáhali, abychom udrželi zedníky a nevydali stavbu zlým živlům. Peníze, nutné k výplatě zedníků, půjčoval pan Bremser, a jestliže někdo něco pro chrám věnoval, odevzdalo se to panu pokladníkovi. Byla to hrozná situace! Týden co týden potřebovalo se 35—40 zl., ale kde je vzít? I přikročili jsme konečně k vydání akcií a závodili jsme v jich odbytu. Kde komu jsme mohli, vnutili jsme akcie za 5 zl., jen abychom nemusili stavbu přerušiti. Nemohu zamlčet, že se s akciemi špatně manipulovalo, že se jich vydalo dvojnásobně více, než se vybralo peněz. Nikdo také nezapisoval, kdo kolik akcií převzal. Ale to všechno nepomohlo mnoho a my byli konečně nuceni vyzádati si cizí pomoci. Jeli jsme do Prahy, do Vídně, do Jihlavy a do českých obcí a sebrali jsme 900 zl. Tak jsme dostali konečně zdi pod stěchu.

Tato stavba trvala až do zimy r. 1861. Nyní jsme si musili odpočinouti, abychom načerpali nových sil. V květnu r. 1862 zahájil neúnávný pan Bremser zase další práce. Nejprve dal dokončiti dolejší stavbu. Dal zříditi lázně pro ženy, což stálo mnoho, ale ne za mnoho, vedle toho dal upravit 3 světnice, z nichž jedna měla sloužiti za obydlí kantorovi a učitelu. Na to vynaložil 200 zl. z vlastní kapsy. Tak se chýlilo léto r. 1862 ke konci, ale modlitebna byla práce nedokončena.

T. r. utvořili se v Čechách zemská reprezentace. V Praze bývalo berní ředitelství, které vybíralo daně od Židů, a v r. 1848 daroval císař Ferdinand českým Židům tuto daň, když se byli jedním milionem zl. vykoupili. Berní úřady vyjednávaly pak s poplatníky a bernímu ředitelství zůstal přebytek 300.000 zl. Tyto peníze ležely tam, aniž měl někdo o tom nejmenší vědomost. To bylo konečně shledáno nesprávným a od místodržitelství přišel rozkaz, aby vyslala každá obec jednoho zástupce do krajského města a tam se zvolil z nich krajský zástupce pro reprezentaci v Praze, které by uschovány peníze k řádnému účelu přivedla.

Abý naši potomci pochopili, jaká židovská daň to byla, uvádím toto: Každý ženech musil mítí jiněti alespoň 300 zl. a z nich musil platiti 30 zl. ročně židovským výběrčím, a když po třech letech měl jmění, musil platiti dále, mimo to musil platiti 4—5 zl. jako daň z potravin.

Zemská reprezentace vytkla si mimo to jako úkol zavěsti v židovských obcích pořádek a chtěla, aby byly malé obce přičleněny ke skutečným obcím. Za tím účelem dostala každá obec dopis. My jsme odmítli připojení k jiné obci a prohlásili jsme, že chceme tvořiti samostatnou obec. Bylo nám odpověděno, že musíme mítí vlastní stavby a že musíme oznámiti počet členů, kteří chtějí všechny obecní výdaje hraditi. To vše jsme učinili a tak jsme byli r. 1863 uznáni jako samostatná náboženská obec.

V r. 1863 pokračovali jsme ve stavbě. Prostředky docházely dosti nahodile, tak na př. přišel jako sládek do Ovčar pan Hellerstein a věnoval na chrám 40 zl., pan Teller dal nám 100 zl., přenecháme-li mu 2 sedadla v chrámě, také věnoval nutné železo pro klenutí a jiné, takže byl vnitřek chrámu hotový až na zařízení, na které opět půjčil pan Bremser 1000 zl. V témež roce dostavil se sedlecký správce, oznámil, že jest pole kolem chrámu na prodej a tázal se, zdali je chceme koupiti. Abý nám nezvyšli žádné nepřijemnosti, nemohli jsme je ani nikomu jinému přenechat a tak je koupil pan Bremser po 5 zl. za sáh. Pole měřilo 933 sáhy. Pan Bremser koupil také tašky od sedlecké vrchnosti na splátky a musil každou splátku ze svého zaplatiti, obec stačila stěžti, aby ze

svých příjmů zapravila okna, dveře, galerie, dlažbu a podobné věci. Tak byl chrám hotový až na oltář, lavice, kandelábrý a lampy.

Obec měla tehdy ovšem největší starosti, neboť pan Bremser prodával právě svoji dceru za pana Friedlandra do Kolína, a tu se proslýchalo, že se i on ještě téhož roku přestěhuje do Kolína. Na věci nedalo se ovšem nic měniti a musili jsme hledati prostředky, aby byl chrám do roš-hašona²⁸) dokončen. Za tím účelem prodali jsme 14 mužských a 12 ženských sedadel, což vyneslo 700 r. m.

Pak jsme zadali truhlářské práce akordem a ujednali jsme jedno sedadlo po 4 zl. Celkem jsme objednali 70 mužských, 42 ženských a 2 čestná sedadla po 8 zlatých. To činilo dohromady 468 zl., mimo to byl potřebí stůl a železná zábradlí, takže prodaná sedadla na to vše ani nestačila. I odebrala se opětne deputace k manželům Tellerovým a tito dobrodinci uvolili se, že dají oraun-hakaudeš²⁹) na vlastní účet zhotoviti a že jej dodají do tří měsíců do Malína. Nuže, chyběly už jen lampy a kandelábrý. Tu se nabídl pan David Eisler z Veletova, že půjčí k tomuto účelu 100 zl. I jel v měsíci elul³⁰) p. Wolf Eisler a p. David Bittner do Prahy a koupili zmíněné předměty za 160 zl. a skutečně byl do erev roš-hašona³¹) chrám uvnitř úplně dohotoven.

S největší radostí uchopil každý oz'chor beris³²) své chrámové rekvizity a putoval s nimi do nového chrámu a každý si je uložil na své sedadlo. Tito páni měli se s'chie³³) přestěhovati do nového chrámu: starostou byl pan Bernard May ze St. Kolína, jeho otec Lěhl May, jeho syn Simon May, Jakub Grünfeld z Hlízova, Jezajáš Grünfeld z Hlízova, Abraham Schnabel z Rohozce, Abraham Markus z Libenic, Schick z Nových Dvůrů, Katz ze Sv. Jakuba, Wolf Eisler a David Bittner z Malína, David Eisler z Veletova, Mendel Markus z Libenic, Šelomo Lederer ze Sv. Mikuláše, jeho syn Hersch Lederer, Fuchs z Veletova, Kraša z Kutné Hory, Bachrach, Lewi, Lawetzkí, Rouhčiek, Vilém Pollak, Mojžiš Markus, všichni z Kutné Hory, z cukrovary správce Koln i s celým personálem, Mause Beckmann ze Sv. Jakuba, Abraham Freund ze Sv. Kateřiny, Flaschner ze Sv. Mikuláše, dr. Korec, Wolf Steiner z Cirkvice, Jakub Eisler, jeho bratr Menke, Anschel Lederer a šamis Majer z Hlízova.

Všichni v l. seznamu pod číslem 1—15 uvedení nejsou již na živu, v době 26 let ztratili jsme 15 otců rodin, pan Bremser odstěhoval se skutečně do Kolína a tak se přestěhovalo 33 balbatim do nového chrámu. Bylo nutno přimociti 2 chazen, poněvadž nebyl žádný balbus schopn k funkcím.

Slavnostní zasvěcení chrámu se nemohlo vykonati, neboť předně byla doba k tomu příliš krátká a za druhé nové prostředků, ale proto práce byl chrám zasvěcen, neboť téhož roku byla v malinském chrámě svatba dcery pana Samuela Grünfelda a při této příležitosti přinesl pan dr. Gugenheimer, rabín z Nov. Kolína, dojemnou řeč a prohlásil, že modlitby, pronesené v chrámě, nahradí jeho zasvěcení.

Když jsme vstoupili l. dne roš-hašona³⁴) do chrámu a viděli krásný porouches³⁵), zavěšený na oraun-hakaudeš³⁶), toužili jsme zvěděti, kdo jej daroval. Zlatem vysívaný nápis hlásal, že tak učinil pan Bremser a jeho paní hoišoh hachašuvoh moras Malka. Otevřeli jsme schránku, abychom vyhledali předepsaný oddíl z tory, a k největšímu překvapení našli jsme tam 3 sifré-tauro. Kdo je daroval? Jeden pan Bremser a jeden dobrý pan Teller s bohatě zlatem vysívaným pláštěm a mimo to darovali manželé Abraham Schnabel a jeho manželka z Rohozce krásné zlatem vysívané pláštiky.

Zecla imponantní dojem činilo od pana Jakuba Grünfelda z Hlízova darované cenné ner-tómid³⁷), které bylo po prvé rozsvíceno a shromážděné mocně dojalo, neboť každý byl přesvědčen, že Bůh skutečně požehnal dílu našich rukou. Nato začali jsme s radostnou myslí pěti na počest boží „Jigdal elahim chaj vejštabači“ — Když v den smáření jasné slunce zazářilo nad našim chrámem, bylo nám všem horko a naše oči byly tak oslněny, že jsme nemohli ani z modlitebních knih čísti. Proto darovala veležená paní Mayová ze St. Kolína pěkné záclony k dobru nás všech.

Po odchodu pana Bremsera musila býti vykonána podle stanov nová volba. Konala se písemně o hošana-raba. Zvoleno bylo pět členů výboru a dva náhradníci. Zvoleni byli: pan Teller, pan Bremser, pan Bernard May ze St. Kolína, páni David Bittner a Wolf Steiner. Jako náhradníci byli zvoleni: Albert Schnabel a Schick z Nových Dvůrů. Když se tento zvolený výbor pak konstitoval, byl zvolen May starostou, Teller radním (konsulent), Bittner kontrolorem a Wolf Steiner pokladníkem. Podle stanov byli zvoleni na rok. Volba byla úředně schválena.

Přistího roku provedli jsme změnu stanov, aby se volby konaly jen jednou za tři roky. Při nové volbě podle změněných stanov, konané r. 1865, byl zvolen Wolf Steiner z Cirkvice starostou, Bernard May kontrolorem, pan Teller radním a nový, velice vážený člen pan M. Mühlrad, zlatník a zet pan Baehraha z Kutné Hory, pokladníkem. Volba byla opět úředně potvrzena. Nový výbor vytkl si nový úkol: setřítí, zdokonalovati, spláceti dluhy a zavěsti v obci vzorný pořádek. 1. Splátili jsme mnoho akcií, 2. udělali jsme pořádek s p. Bremserem, takže jsme mu zůstali na vše, co vydal za materiál a dělníkům, dlužní už jen 76 zl. 3. zaplatili jsme 100 zl. panu Davidu Eislerovi z Veletova, které půjčil na lampy, 4. výbor objednal barevná skla pro dveře a okna, 5. dali jsme ozdobiti oraun-hakaudeš, neboť byl pro porouches příliš vysoký a vypadal dosti prázdný. I tyto práce pohltily 100 zl. Také kandelábrý dostaly nové podstavce, aby dělaly imponantnější dojem. Mimo to dal dělati pan Schick z Nových Dvůrů přikrývku na prostřední lampu, aby byla více chráněna.

Obec má tyto výdaje: plat pro chazen a kaure, pro šamis, daň z pole, podporujeme různé chudé. Byť jsou obvyvě dvéma nájemníky a v jedné světnici bydlí dvě vdovy po balbatim³⁸), kteří k nám příslušeli. Poslední výdaj obce byl, že koupila z účty a věčnosti nynějšímu starostovi krásné pracovány, cenný stříbrný pohár, který přijal jako důkaz přízně.

Musím dodatí ještě výklad, jak mohl být do výboru zvolen pan Bremser, ač se přestěhoval do Kolína. Prohlásil při stěhování, že má v chrámě dvě sedadla a že se považuje ještě nadále za člena obce.

V r. 1867 odhržela obec opět přírůstek. Do Sedlece přišel jako májmece pivovaru pan Stein a do Kutné Hory přistěhovali se také dva balbatim, takže nás bývalo o svátcích v chrámě asi 45 mužů. V tomto roce daroval pan Bittner s manželkou krásný, stříbrem zdobený porouches a pan Jindřich Weissberger z Kolína dva veliké machzörim³⁹) pro chazena.

Naše obec má tyto závazky: O svátcích, o kterých jsme mazkir-nešomaus⁴⁰), modlíme se mišebérach⁴¹) za žijící, a to: za p. Telleru za darovaný séfer-tauro, za p. Bremsera za darovaný séfer-tauro, za p. Jakuba Grünfelda za ner-tómid, za pana Chanouch Weissberga za darované machzörim. Konečně všeobecné mišebérach za všechny, kdož přispěli k vybudování chrámu. Dále vzpomínáme zesnulých: Daniel Bauer ben hachover r. Jakauv veištau Chavoh bas Jehúdo,

r. Dovid Turnovský ben hachover r. Jaakauv veičtan, Siesel has r. Oser, r. Dovid Eisler ben hachover r. Simche, r. Menke Eisler ben hachover r. Menachem.

V měsíci prosinci 1867 obdrželi jsme příkaz od c. k. hejtmánství v Kutné Hoře, abychom zvolili zástupce pro krajské volby do Zemské reprezentace. K volbě dostavilo se pouze 6 členů. Zvolen byl p. dr. Korec, který se dostavil k užší volbě do Čáslavě, kde jedním hlasem propadl.

Naše příjmy jsou: nájemné z pole 30 zl., činže ze dvou světic 32 zl., příjem z prodaných micvaus⁴⁾ o svátých a dary u tory, dary při udělení jména dítěti, ohlášky, za postavení chupe⁵⁾, příspěvky na chrám aid.

Ze sedadel jest č. 0 čestné sedadlo starostovo, ale musí je přenechat při návštěvě krajskému rabinovi, č. 1. mužské a ženské náleži p. Tellerovi, 2. p. Bremserovi, 3. p. Vilému Eislerovi z Malína, 4. Albertu Markusovi z Libenic, 5. p. Eislerovi z Malína, 6. p. Josefu Markusovi z Libenic, 7. p. Grünfeldovi z Hlízova, 8. p. Wolfu Steinerovi z Cirkvice, 9. p. Simonu Mayovi ze St. Kolína, 10. p. Bernardu Mayovi, 11. p. Herrmannovi, 12. p. Schickovi, 13. p. Schnabloví, 14. p. Aronu Katzovi, 15. p. Fuchsovi z Veletova, 16. p. Abrahamu Freundovi ze Sv. Kateřiny, 17. p. Flaschnerovi z Nov. Dvorů. Ostatní sedadla jsou pronajmána.

7. října 1868 byl starý výbor opět zvolen.

Co stál celkem chrám?

stavební místo	100 zl.
pole 933 sáhů	466 zl. 50 kr.
materiál od sedlecké vrchnosti	545 zl. 37 kr.
úroky z peněz	13 zl. 65 kr.
zedníci	551 zl. 48 kr.
zedníci v r. 1860	471 zl.
spodní stavba	200 zl.
kámen, vápno, dříví, železo, 4 rohové kameny, lešení, kameny na desátero	5152 zl.
kandelábrý a lampy	160 zl.
dveře, okna, ozdoby	125 zl.
	celkem 7785 zl. r. m.

Pan Vilém Eisler daroval 10 sáhů kamene, bez dovozu.

V r. 1868 utvořili jsme chevre³⁰⁾, která měla pořádati stříbrné klekaudeš³¹⁾. Každý člen daroval 1 zl. a mimo to odváděl týdně po 5 kr. Mimořádně věnoval p. Mühlrad 8 zl., p. Albert Markus 8 zl., Samuel Grünfeld 10 zl., Wolf Steiner 8 zl. K této chevře náleželi: Krása, Lewi, Pollak, Vogel z K. Hory, Katz z Kolína, Schick z N. Dvorů, Eisler z Malína, Braunschweig z Kolína, Mořic Markus a May, poslední tři darovali po 5 zl., Fuchs dal 2 zl., Šimon May 2 zl. A tak bylo toto posvátné chrámové nářadí panem Mühlradem v Praze za 143 zl. koupeno a o ševnauz po prvé na tory zavěšeno. Naše radost byla veliká. Kěz se dostane požehnaní všem dárcům!

Dodatečně poznamenávám ještě, že když v r. 1866 darovali manželé Tellerovi sefer-tauro, odevzdali je ve vinopalně v Malíně. Odtud byl sefer-tauro slavnostně do chrámu odnesen. Pod chuppe, nesenou čtyřmi balbatim, kráčel p. Teller, nesa sefer-tauro, a vedle něho šel jeho zet pan Bondy. Přítomen byl vážený pan Simche Krener z Kolína, který přinesl v chrámě krásnou řeč a děkoval veřejně šlechtným dárcům.

Z'chor beris³⁰⁾ 1868 byl přijat nový kaure, šamis byl pro starý propuštěn. Pan David Bittner bude dostávat ročně 50 zl., pan kantor Glaser byl zbaven lajnování a bude nadále fungovati jen jako kantor a obdržel ročně 30 zl.

Téhož roku dala obec jednu spodní světnici pěkně vymalovati a budeme ji užívati jednak při poradách, jednak jako zimní modlitebny. Při těchto pracích získal si nemalých zásluh pan K. Mühlrad. Mimo to pořídili jsme pro kantora kutnu a sametovou čepici a zavedli jsme sborové zpěvy.

Od 2. ledna 1868 zasláná nám Zemská reprezentace tištěné zprávy o svých zasedáních. Popud k tomu dal malínský starosta při volbě nového reprezentanta. Tak vykonala nejmenší obec dobrou službu všem.

7. října 1868 konala se nová volba výboru. Z 31 oprávněných voličů dostavilo se jich 18 osobně a 4 zaslali své hlasy písemně. Zvoleni byli jednomyslně: p. Teller radním, Wolf Steiner starostou, Mořic Mühlrad pokladníkem, Bernard May kontrolorem. Náhradníky byli zvoleni pp. Šimon May a Albert Markus z Libenic.

10. listopadu konala se u nás svatba. Nevěsta byla Žany, dcera pani Rozalce Eislerové z Malína, a ženich byl p. Reiter z Haber. Obřad se zdržel až do 4 hod., poněvadž pan rabin dr. Gugenheimer z Kolína nechtěl snoubence oddati, nepředložili svolení od poručenského úřadu. I musil p. Mühlrad do Hory a svolení vymoci.

Tyden nato konala se opět při plném osvětlení svatba pana Emanuela Wassermanna s Emilií Steinerovou z Cirkvice, vykonal ji p. rabin dr. Gugenheimer.

Po radostech následují strasti. 4. téves³²⁾ 1868 zemřel v Kolíně velice zasloužilý pan Hersch Bremser, který má plný nárok na nehynoucí památku naší. Všechni zúčastnili jsme se jeho pohřbu. Pokoj, pokoj jeho popelů!

Obec má povinnost vzpomnouti ho při každém mazkř. Bohuž, nepříchází žádné neštěstí samo, neboť 28. května 1869 zemřel velice vážený lidumil a dobrodinec trpících p. Michael Teller na žaludeční chorobu. Deputace malínské obce odebrala se na pohřeb do Prahy, byla tam dobře přijata, přivlášna k tajře³³⁾ a obdržela při konduktu fiakr. Ze smutečních řečí, pronesených nad jeho rakví, poznali jsme teprve zcela vynikající vlastnosti zesnulého. Máme povinnost vzpomnouti ho při každém mazkř.

Na památku uvádím zde, že přišel matans umasoe⁴⁰⁾, t. j. 10. července 1868, přišel mladý pan Vilém Teller do malínského chrámu a tázal se starosty, proč není chrám zvenku nahozen. Odpověděli jsme, že jen proto, že nemáme dosti peněz. Ptal se dále, mnoho-li máme v pokladně a jaký rozpočet máme na omítku. Odpověděli jsme, že máme v pokladně 170 zl. a že máme rozpočet na 360 zl. Tu řekl: „Jménem své milované matky beru tu práci do vlastní reže a dám vám, co vám na penězích chybí.“ 10. července obdržel již náš pokladník slíbenou částku. Požehnána buď rodina po panu M. B. Tellerovi, neboť bez jejího přispění nebyla by naše velká stavba dokončena!

V r. 1870 dali jsme chrám vymalovati a zaplatili jsme za to 200 zl. Mimo to se unesla obec, že dá udělati nový krásný porauches a k tomu účelu věnovali již po 10 zl. páni Mühlrad a Markus z Libenic a 5 zl. pan May ze St. Kolína.

V r. 1871 nastává již chaos, neboť tu přišli Kutnohorští s myšlenkou, že si zřídí svou vlastní modlitebnu, a našli pouze jediného odpárce. Utvořili si chevre, které odvádějí měsíční příspěvky, a až prý budou míti 200 zl., zahájí prý vlastní bohoslužbu. Náš bol jest tím větší, že u nás návštěva chrámu klesne a tam v Kutné Hoře sejdou se jistě jen zřídka k modlení. Brzo nato resignoval náš pokladník a úřad ten zůstal až do hošana-rabba neobsazen. Toho dne měla se konati volba, ale musila býti po ne-

patnou účast členů odložena. Usnesli jsme se, že svoláme schůzi do Kutné Hory a tam se dostavilo 16 členů osobně a 12 členů poslalo písemně volební listky. Zvoleni byli: Wolf Steiner starostou, Bernard May kontrolorem a Mořic Markus pokladníkem. Wolf Steiner zdržal se však přijmouti místo starosty, poněvadž odstoupil již obchod svému synovi a hodlá se z Cirkvice odstěhovati, na což přece již o suk-⁴¹⁾ obec upozornil. Ale poněvadž ho voliči nutili, přijal opět volbu, ale žádal, aby byl § 6 ve stanovách buď zrušen anebo zaměněn, ale to se nelíbilo dvěma členům a ti postavili celý kohol⁴²⁾ na hlavu. Proto prohlásil starosta nejprve ústně a potom také písemně, že volbu nepřijímá. Oposici prováděli ovšem Kutnohorští, kteří se chtěli od malínského chrámu odtrhnouti. Divím se ovšem, že si dali Malínští, kteří vykonali tolik pro postavení chrámu, od kutnohorských odpadlíků poručeti, ale čas ukáže, jak nesprávně jednali. Malínští mají jen tu útechu, že se tvárně úředníci k oposici nepřipojili a zůstali členy naší synagogy.

Ze jsme byli stále ještě života schopni, dokazuje, že jsme akceptovali zase kantora Gläsera na dva roky a dali jsme mu 50 zl. místo 30 zl., když se písemně zavázal, že setrvá u nás do r. 1872. V r. 1872 ustavil se kutnohorský minjan a tamní páni vyzvali Gläsera, aby vstoupil do jejich služeb, k čemuž se on písemně zavázal, aniž nám byl dal výpověď. Nedosti na tom, Kutnohorští přemluvili i kaure a šamise, a tak zůstává Malín bez funkcionářů. Na koho spadá odpovědnost?

V únoru r. 1872 zemřel sládek reb Jakub Grünfeld, který daroval nětorým pro chrám. Byl náš horlivý zastánce a pilný návštěvník chrámu. Pokoj jeho popelů! Celá obec byla na jeho pohřbu a nesla rakev až ke hrobu.

10. dubna téhož roku zemřel nejstarší člen naší obce reb Léhl May a byl pochován v Kolíně. Byl to jeden z nejoboženějších mužů vůbec, u nás fungoval dlouho jako starosta a chazan, dosáhl 90 let a viděl bez brýlí. Pokoj jeho popelů!

1. měsíc srpen byl pro nás osudný, poněvadž zemřel nám všem drahý člen p. Wolf Eisler.

V létě vypsalí jsme konkurs kantora a došlo nás 8 žádostí. Zvolili jsme pana Beněše ze Zbraslavic na 3 léta s platem 250 zl. ročně. Úřad nastoupil 18. října.

Jako zvláštnost uvádím, že jsme měli o obou dnech roš-ħašono přes čtyři minjoniim v chrámě. Chvála Bohu, jenž nás neopouští!

R. 1873 nebyl pro obec příznivý. Dosud jsme byli toho mínění, že i když nemáme žádného jmění, nemáme také žádných dluhů a že výnosem pole, činže a náboženských příspěvků, jakož i dobrovolných darů (nedorím) uhradíme všechny své potřeby. Po deseti letech dostali jsme náhle žalobu od pani Alžběty Friedlándrové z Kolína, dcery p. Hersche Bremsera, na 1000 zl., jež vázly na 101 sáhů stavebního místa, na němž stál chrám. K žalobě byla připojena listina, podepsaná p. Albertem Schnablem a Bernardem Mayem, potvrzující tuto pohledávku. Radili jsme se, co bychom měli dělati a usnesli jsme se, že nabídneme panu Friedlándrovi 300—400 zl. splatných v 6—8 ročních splátkách. 14. července měli se odebrati páni Wolf Steiner a Bernard May k ústnímu jednání do Kolína. Ale na Severozápadní dráze srazily se toho dne dvě lokomotivy a proto nepříjel žádný vlak, ale p. May přijel Státní drahou a nevěda o nehodě, čekal na p. Steinera a když dlouho nepřicházel, šel sám k p. Friedlándrovi a vyrovnal věc 600 zl. splatnými v 6 letech. Teprve odpolodně přijel Wolf Steiner a nevěda nic o uskutečněním vyrovnání, šel k p. Fried-

lándrovi. Ten se však tvářil velice hrdě. Privil jsem, že přicházím z usnesení obce a že mu nabízím 400 zl. splatných v deseti ročních splátkách. Ale on pravil: „Nemám s vámi co mluvit, neboť jsem již vyrovnal s p. Mayem na 600 zl., splatných v 6 letech a vše je již podepsáno.“ Nato jsem řekl, že si může tímto spisem . . . , opustit jsem děku a vypravoval jsem výsledek své obci.

Pan Friedlánder si však vzal advokáta a žaloval nás. Na domluvu většiny naší obce povolil jsem zaplatiti bez útrat 500 zl. v deseti pololetních splátkách. V červnu 1875 obdrželi jsme teprve řádnou smlouvu od panství sedleckého na koupi celého pole a dali jsme je hned zaknihovati. 31. března 1875 zaplatil jsem p. Friedlándrovi čtvrtou splátku po 50 zl. a prosil jsem ho, aby nám ze zbytku 300 zl. polovici slevil a dovolil, abychom mu směli druhou polovici 150 zl. spláceli v pololetních splátkách po 25 zl. Odpověděl mi však, že nesleví ani krejcar. Odpověděl jsem mu, že naše pokladna jest zcela prázdná a že naše příjmy jsou nepatrné, že jsme proto nuceni propuštěti kantora, vložil jsem mu, že už nemůžeme dalších obětí přinésti a prosil jsem ho, aby udělal něco lešm šomájím.

Nato mi dali manželé Friedlándrovi tuto odpověď: „Pane Steinere, proklašujeme vám zde a jsme ochotni toto prohlásení opakovati před dvěma svědky, že do-⁴³⁾ duk vy žijete a chodíte do malínského chrámu, a přeme-⁴⁴⁾ jeme vám ze srdce, aby to ještě hodně dlouho trvalo, nemusíte nám zcela nic platiti, však my už pro své malé dítě také pár zlatých seženeme.“ Jaký jsme měli dales, dokazuje nejlépe, že jsme byli nuceni požadovati soudně příspěvek od několika členů, doufám ovšem, že se mi od nich dostane jenom pár nebo několika párů kloaun. Je to věru hanba, že ti lidé jsou členy jen podle jména, ale když se něco přihodí, pak vedou první slova!

Zaknihování pozemku provedl pan dr. Ouředníček. 16. července 1875 podal kantor Beněš žádost, aby byl opět přijat. Přijali jsme jej s ročním platem 200 zl. na rok. Dalšího roku jsme jej míčky ponechali dále a přidali jsme mu 15 zl. za práce šamisa. Musili jsme také dáti opraviti střechu, což stálo 51 zl.

Rok 1876 byl pro malínskou obec velice výhodný, neboť toho roku najal hlizovský dvůr nějaký pan Heller, jenž je velice bohatý, navštěvuje pilně naše bohoslužby a máme z něho značný prospěch, takže nemáme žádný schodek. Plat pro kantora jest uhrazen, v chrámě jest vše v nejlepšímu pořádku až na porauches, ale máme naději, že jej dostaneme, neboť pan sládek Stein ze Sedlce se oženil a slíbil, že jeho manželka dá sama porauches vyšíti. Jen dodrží-li slovo!

Jako delegát do Zemské reprezentace byl zvolen p. Stein ze Sedlce.

Jako kuriositu zaznamenávám příběh, který se stal v Kutné Hoře, v tomto tréfe mokaum⁴⁵⁾, kam nesměl do r. 1849 žádný Žid bez dovolení vstoupiti. R. 1877 oženil se šikovatel od regimentu „Salvator“, vzal si Židovku, sňatek byl civilní, a do roka narodil se jim hošik. A on dal hošika obřezati a obřizky byly v ká-⁴⁶⁾ sárnách. Mauhel⁴⁷⁾ byl p. Stein z Kolína, sezený měl p. Mühlrad, broche⁴⁸⁾ p. Blattner, svědkem byl jeden židovský šikovatel a slečna Zofie, dcera p. Markusa.

V r. 1877 začala malínská obec kórachovat⁴⁹⁾. Mistodržitelství vydalo totiž zákon, že všechny obce, které nemají potvrzené stanovy, budou přiděleny k jiným obcím, Malín ke Golč. Jenikovu. Náhodou se měly právě u nás konati ohlášky sňatku. I otázal jsem se v Jenikově a dostal jsem od tamního starosty odpověď, že podle znění mistodržitelského nařízení musí býti ohlášky v Jenikově. Přednesl jsem pak věc

naším členům a ukázal jsem jim došlý dopis. A tu byl ihned rámus. Někteří nezdělaní mi vytýkali, že chci vytvořit nový konkordát a že jedním o své vůli. Odpověděl jsem jim, že s nimi úplně souhlasím a že by to bylo absurdní, aby měl někdo z malinského okrsku v Jenikově ohlášky a že jsem se také tázal jen pro jistotu. Mistodržitelství odvolalo již po dvou měsících své nařízení, ale nepřátelství zůstalo, proto jsem oznámil písemně na černé desce, že se vzdávám úřadu. O hošana-rabba měla se pak konati volba starosty, musím však předem zaznamenati událost, která patří k věci: Pan Mořic-Markus z Kutné Hory byl již v r. 1874 zvolen pokladníkem a zastával tuto funkci asi rok. Pak mi odevzdal pokladnu a knihy se schodkem 33 zl. Přednesl jsem věc obci a naléhal jsem, aby někdo převzal tento úřad. Tak se stal Albert Markus pokladníkem. Ještě neuplynul ani rok, přinesl knihy do chrámu a prohlásil, že nemůže býti děle pokladníkem. A tu nechtěl nikdo tuto funkci převzít. Někteří balbatim však pravili: „Pane Steinere, vy máte nejméně práce a vy to nejlépe zastanete, nechceme nikoho jiného.“ Dal jsem si tedy říci a převzal jsem pokladnu s 5 zl. a vedl jsem ji dále.

26. února 1877 požádal jsem p. Bernarda Maye jako kontrolora, aby mne navštívil, abychom se poradili o příspěvcích a o platech za sedadla. Přišel a my dva jsme všecko ujednali. Nato jsem mu odevzdal pokladnu, aby ji zkontroloval, což také učinil a podepsal.

V září vzkázal jsem p. Mayovi, že ho tentokrát navštívím já, abychom dali vše do pořádku. I učinil jsem tak a dohodli jsme se o příspěvcích a sedadlech. Pak jsem ho požádal, aby zkontroloval pokladnu, avšak on odpověděl: „Vy vedete všecko vzorně, jaká pak kontrola je potřebná.“ Navrhl jsem, že tam nechám knihy, aby je mohl prohlédnouti, ale on nechtěl, aby tam knihy zůstaly.

O hošana-rabba pravil jeden kórach, pročpak nebyl, jak je to zvykem, předložen rozpočet. Odpověděl jsem mu, že jsem byl ve St. Kolíně u pana Maye, že jsem mu ukázal knihy, že jsem je chtěl tam nechati a dovaloval jsem se jeho svedctví. Tu pravil onen zbožný muž: „Jaká je to kontrola, když nemám alespoň 14 dní knihy u sebe!“ Namítil jsem: „Vždyť jsem vám tam přece chtěl knihy nechati, ale vy jste nechtěl, copak jsem mohl dělati?“ I bylo krátce učiněno usnesení, že bude se konati volba starosty a pokladníka. Nechtěl jsem již volbu přijmouti a od 28. září do dneška 5. listopadu nezastával jsem žádnou funkci a nechci býti děle starostou.

Dnes 11. února 1878 píši dodatečně, že funguji dosud na venek jako starosta, ale mé srdce pláče, kdykoliv si vzpomenu, jak má obec se mnou naložila. Byl bych již úplně vystoupil, ale byl by to jen hřebík do mé rakve. Já mám pomáhat ničiti dílo, které stálo tolik slz! Však oni budou jednou litovat — tehdy bude však již pozdě.

V r. 1878 dne 2. června provdal jsem svou nejmladší dceru a tu je zvykem, že kdo koná mile⁴⁰⁾ nebo chasine⁴¹⁾, je chiv⁴²⁾, ale já jako starosta nemohu se sám k toře vyvolati, ale nikoho z obce nenapadlo, aby tak učinil.

Kvitanci od paša Friedlandra na 1000 zl. obdržel jsem od notáře a zaslal jsem ji pokladníkovi panu Schickovi.

Dnes na sklonku svého představenství musím ještě zaznamenati toto: Pan Stein a jeho manželka ze sedleckého pivovaru darovali malinské synagoze neobyčejně krásný a drahocenný porouches, začej mají dostati čtyřikráte do roka při hazkoras nešomaus zvláštní misebérach.

1879. Resignoval jsem na své starostenství. Obec nechťela k tomu svůj souhlas dáti. Konám dále svou

povinnost jako člen. Poznamenávám ještě, že jsme obdrželi od ministerstva z Vídně krásný přepis a deset losů, které jsem všechny mezi pány členy rozprodal.

14. března 1879 složil jsem nadobro svůj čestný úřad a oznámil jsem to písemně slavnému hejtmanství a také obci. Podnět k tomu dal tentokrát pan pokladník, který chtěl proti mé vůli upomínati tři kutnohorské pány o nedórim⁴³⁾, které již dávno zaplatili, dokud jsem byl ještě já pokladníkem, ale on tvrdil, že tento příjem není nikde v knihách zaznamenán. Myslil snad, že já jsem podržel peníze pro sebe. Vzkázal jsem ihned pro knihy do Nov. Dvorů, ale knihy mi neposlali, nýbrž vzkaz, že je vše v nejlepším pořádku.

Toť příčina mé abdikace. Můj žaludek jest již příliš slabý, abych takové urážky snášel. Bohudíky, odstupuji ve cti!

*

Tato malinská kronika Wolf Steinerja byla nalezena před pěti lety, když byl malinský chrám odevzdáván novému majiteli, malinskému Sokolu, který opuštěný chrám koupil, aby z něho sobě zřídil sokolovnu. Veliké „desatero“, symbol synagogy, bylo bez pláče a nároku snato a nahrazeno symbolem, hlásajícím: „Paže tuž, vlastní služ!“ Kde dříve volali zbožní Židé: „Jak krásné jsou stany Tvé, Jakube!“ zaznívají dnes povely sokolských náčelníků a náčelnic. Tak se mění časy.

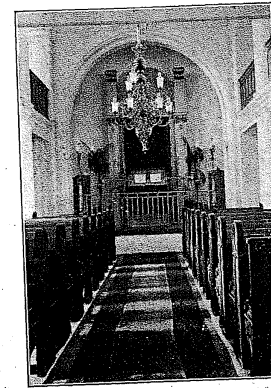
Tato kronika jest sepsána německy a jest psána hebrejskými písmeny, jak říkáme jüdisch-deutsch. Autorem jejím jest Wolf Steiner, prostý jednoouchý venkovský obchodník, který měl ještě značné hebrejské vzdělání. Sepsal ji „lezikoraun“ na památku pro budoucí pokolení, proto se nedopouštím žádné indiscretnosti, jestliže jeho záznamy předkládám širší veřejnosti. Činím tak proto, že nám tyto staré zprávy podávají jasný obraz života našich otců, kteří žili roztroušeni a rozptýleni po všech blízkých i vzdálených vesnicích a samotách, měli malé obchůdky doma a zaopatřovali místnímu obyvatelstvu vše, co kdo potřeboval. Jím byl chrám všim. V něm se nescházel jen, aby se zbožně pomodlili, ale také, aby se sešli, aby si svá srdce navzájem obnažili, aby se dověděli, co jest ve světě nového a na čem by se dalo něco vydělati. Muži přicházeli sobotu co sobotu a nezůstali doma ani za největší nepohody. Mnozí měli hodně daleko a musili jít celou hodinu, ano i více, ale to jim navadilo, vždyť nemohli chrámu postrádati. Celý týden žili také v ponížení. Se všech stran slyšeli jen nevlidná slova a nadávky, ale v sobotu se povznegli a byli šťastni, když mohli předstoupiti před toru a hlasitě velebiti „Boha, který nás vyvolil ze všech národů a věčný život vstípl v nás“. A tohoto opojení bylo jim potřebí, aby mohli přeslechnouti všechny pohany, které byly jejich každodenním údělem. Hůře na tom byly jejich manželky, které přicházely jenom o velkých svátcích do chrámu, ale celý jejich život byl vlastně jedinou bohoslužbou. Mnohá z nich se postavila v sobotu, když muž odešel do chrámu, k oknu s modlitební knihou v ruce a přezpívala si hlasitě všechny sobotní modlitby od začátku až do konce. Co se ve světě děje, dovidaly se od svých mužů.

Za takových obtíží jako chrám malinský vznikaly všechny ostatní chrámy v Čechách. Místní Židé věnovali na ně, co jen mohli, a ježto to nestačilo, šli do světa prosit. Malinští obrátili se do Prahy, do Jihlavy, do Vídně a kdo ví kam ještě, aby dostavěli svůj stánek ke cti a slávě boží. Jak hluboká a jak obětavá byla jejich zbožnost! Proto je mi upřímně líto, že tyto za největších obětí vybudované chrámy stojí dnes opuštěny anebo přecházejí v ruce jiných majitelů.

Chrámy malinský splnil své poslání úplně. Ještě za

Moses Mitrad

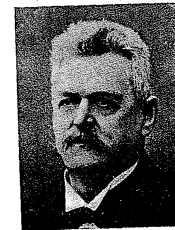
Kutná Hora Synagoga (vnitřek)

Bedřich Klein

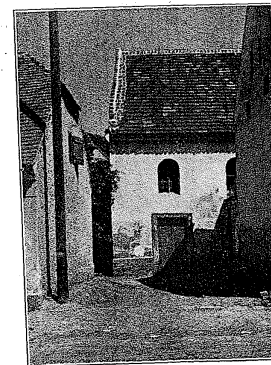
Alois Bass

Vojtěch Beran

Ph. Bussová

Zbraslavice Synagoga (vnějšek)

Bývalá synagoga v Matínové

světové války konala se v něm pravidelně každou sobotu bohoslužba a teprve, když se odstěhovali téměř všichni souvěrci z okolních vesnic, osiřel nadobro.

Po odstoupení p. Wolfa Steinera ujal se chrámu hlizovský nájemce velkostatku obětavý p. Mořic Heller a pečoval oň až do r. 1895. Vydátnou podporu nalezl v šlechtěném panu Šimonu Mayovi ze St. Kolína a ve štědrém malinském nájemci Taussigovi. Ba, Malinští koupili si dokonce i harmonium a zřídili si chrámový sbor zpěváků. I o ozdobu chrámu pečovali a přidili do něho kokosové koberce a nové opony. Ale již po nešťastné aféře Hilsnerové nastával pomalu konec. Kutnohorská náboženská obec prodala sice synagogu, ale plní dále závazky malinské synagogy. Páně Tellerův dar „draun ha kaudes“ naleznete dnes zčásti v ohrádní síni kolínského hřbitova a zčásti v zinní modlitebně kolínsk. Harmonium koupili kolínští Židé již dávno předtím od svých malinských souvěrců.

Nedávno vyhledal jsem ještě malinského rodáka a požádal jej, aby mi vypravoval své vzpomínky na dobu, kdy navštěvoval sám týden co týden malinský chrám. Vypravoval mi mnoho. S radostí vzpomínal, jak býval na sklonku dne smířně pohoštěn on i přespolní Židé, kteří měli ještě dvě hodiny cesty před sebou, pak mi líčil sobotní besedy před počátkem bohoslužby, kdy chudí a bohatí tvořili jednu obec. Své vypravování nedokoučil, neboť proud slz přerval jeho vypravování, když přišel k stěhování tory s místa, na které byly bohobojnými dárci určeny. Od onoho dne na budouv nepohlédl. A není to žádný fanatik! V závěru poznamenávám ještě, že budouv tu vystavěl malinský stavitel Josef Turek.“

V Kutné Hoře působila veliká řada učených rabínů a učitelů: Em. Steiner (1874), Šal. Podvínec (1877), Em. Pollak (1878), Maxim. Štránský (1885), Sigm. Kraus (1889), Arnošt Rubinstein (1891), Šimon Abeles (1895), Sigfr. Grünberger (1906), Gabr. Gottlieb (1912); od r. 1918 nemá K. H. žádného vlastního rabína a vyňuje ditky žid. náb. prof. dr. Feder z Kolína. Od r. 1922 je starostou ž. n. o. Bedřich Klein, velkoobch. v K. H.; dřívější starostové byli: M. Milrád (1874—1896), Ad. Abeles, dr. L. Kohn, Vil. Polák, Vojt. Beran a Jul. Rosenzweig. Žid. matriku řídí Gustav Milrád, jednatel obce (1908).

Hřbitovy v K. H., okr., jsou dva: v Malešově a v Zbraslavicích, kde je Ch. K. již od r. 1692. Před nepamětnými časy byl zrušen v Zbr. a nezbylo po něm žádných památek, ba i místo udává se jen dle legendy. Pomníků bylo použito k vesnickým stavbám. Zděná synagoga v Zbraslavicích pochází z r. 1832; dříve tam asi 200 let stávala synagoga dřevěná.

V Malině byla synagoga r. 1922 prodána Tělocvičné jednotě „Sokol“, která ji používá za tělocvičnu. Podrobné dějiny žid. od Kutnohorsku sepsal odb. učitel J. Fiala, kteréžto dílo je dosud v rukopise. Žid. matrika počíná se v Zbraslavicích r. 1803, v Malešově r. 1839.

Na pomníku padlých vojínů ze světové války jsou Židé:

ve Zbraslavicích: Otto Fišl, v Čermínách: Rud. Orlik, Otto Orlik, Ed. Orlik. Ve Zbraslavicích byli starostové ž. n. o. za posledních padesát let:

M. Spitz, Hašl Kohn, Leh Pfau, Modče Freund a r a b i n i tam působili: Stein, Munk, Glaser, Grünfeld, Wurm, Erben, Podvínec, Grünthal, Stern, Tánzeles a poslední Kohn.

Nynější starosta ž. n. o. v Zbraslavicích je Josef Zinner.

Počet Židů v K. H. v posledních letech značně klesá. R. 1910 bylo v polit. okresu K. H. z 64.037 obyv. 679 Židů; v městě K. H. z 15.542 obyv. 205 Židů. R. 1921 v městě K. H. z 14.370 obyv. 188 Židů (z těch 20 žid. nár., ostatní české nár.).

V Malině bylo r. 1910 z 1121 obyv. 10 Židů, r. 1921 z 1230 obyv. 9 Židů (vesměs české nár.).

Z Kutné Hory vyšla veliká rada veřejně činných osobností. Jednou z nejvýznamnějších je Arnošt Grobmann, prezident Obch. a živn. komory pražské, který se narodil 3. května 1860; svůj úřad zastává od r. 1923, kdy po úmrtí Leona Bondyho se ujal správy ústředny všech obch. komor v čs. republice. — Vrchní řim. rada Blattner, inč. Max Jedlinský a četní jiní jsou Kutnohoráci.

¹⁾ Na památku. ²⁾ Otcové rodin. ³⁾ Obec. ⁴⁾ Ve chrámu se licitovalo právo, kdo má být zvolen k tóře jako první, druhý atd. Jedni kupovali toto právo pro druhé a prokazovali jim tím čest. ⁵⁾ K tóře volání snudovali něco, t. j. sibilili dat ve prospech chrámu, obce nebo dobroč. spolků. ⁶⁾ Chazen je předřikávací modlitba, kantor. ⁷⁾ Kaure jest předřikávací tóra. ⁸⁾ Grandové jablko pro podzelenou. ⁹⁾ Pletená svíčka pro loučení se sobotou. ¹⁰⁾ Šamis, kostelník. ¹¹⁾ Štánek, altán. ¹²⁾ Nový rok. ¹³⁾ Den smíření. ¹⁴⁾ Štít. ¹⁵⁾ Ranní modlitba. ¹⁶⁾ Dopolodní modlitba. ¹⁷⁾ Počet osob mužského pohlaví nejmenší 13 letých. ¹⁸⁾ Jarní svátek. ¹⁹⁾ Sefer-tauro, mocnáž číslo síře tauro, závitky tóry. ²⁰⁾ Opona nad skříní, kde jsou tóry uloženy v průčelí chrámu. ²¹⁾ Modlitební pláště. ²²⁾ Modlitební knihy pro dny sváteční. ²³⁾ Jád, ukazováček pro předčítání tóry. ²⁴⁾ Poloviční svátek. ²⁵⁾ Obec. ²⁶⁾ Poslední poloviční svátek o podzelení. ²⁷⁾ Skříně pro tóry. ²⁸⁾ Posl. měsíc v náboženském roce. ²⁹⁾ Předvečer Nového roku. ³⁰⁾ Pobožnost ranní o posledním dni v roce. ³¹⁾ Zásluha, čest. ³²⁾ Věčná lampa. ³³⁾ Zádání pobožnost. ³⁴⁾ Poželání. ³⁵⁾ Baldachyn pro oddávky. ³⁶⁾ Spolky. ³⁷⁾ Štírbné ozdoby na tórah. ³⁸⁾ Zimní měsíc, asi leden. ³⁹⁾ Umývání mrtvol. ⁴⁰⁾ Sobotní oddíl předčítání koncem srpna a počátkem září. ⁴¹⁾ Podzelení. ⁴²⁾ Zakázané místo. ⁴³⁾ Operátor. ⁴⁴⁾ Chvaloreči. ⁴⁵⁾ Hašeřiti se. ⁴⁶⁾ Ohřízky. ⁴⁷⁾ Svatba. ⁴⁸⁾ Má být k tóře volání, aby dal poželání za přibuzné. ⁴⁹⁾ Slibné dary.

Geschichte der Juden in Kuttenplan und Umgebung.

Bearbeitet von

Rabbiner Prof. Alfred Schapirnik, Kuttenplan.

So weit sich die jüdische Siedlung in Kuttenplan (č. Chodová Planá) und in dem nahe gelegenen Plan (č. Planá) zurück verfolgen läßt, waren im J. 1570 5½ Juden in K. zur Zahlung der Türkensteuer verpflichtet. (Bondy-Dworsky I, S. 530.) Der Juden in P. geschieht das erstmal Erwähnung im J. 1594 in einem Schreiben des Stadtrates von Rakonitz an die Stadt Klattau, in dem dieselbe aufgefördert wird, die Juden in P. festnehmen zu lassen, welche den Mordbrennern in R. Geld gegeben haben. (Kopialbuch der Stadt Rakonitz.) Im J. 1611, am Sonntag nach Reminiscere, brannten in der Judenvorstadt von P. 4 Häuser und 5 Stadel ab. Die Juden in P. erfreuten sich besonders von Seiten des Grafen Schlick besonderen Wohlwollens, was sonst in Städten, in denen Bergbau betrieben wurde, nicht der Fall war.

Zu den fünf schon früher bestandenen Judenhäusern war mit obrigkeitlicher Bewilligung noch ein halbes dazu gekommen. Die Namen der Besitzer dieser Judenhäuser waren: 1. Jakob König, 2. Abraham Juda, 3. Moses Lewi, 4. Indele Juda, 5. Schlaml, 6. Abraham Schoff (ein halbes Haus).

Nach dem Privilegienbriefe, welchen Graf Franz Ernst Schlick der Stadt und der Vorstadt bei St. Peter im J. 1661 verlieh, durfte in Zukunft kein Jude in der Stadt und in der Petervorstadt wohnen und ihre daselbst liegenden Häuser sollten samt der Synagoge verkauft werden; nur in der Schloßvorstadt bewilligte der Graf den Juden auf ihr demütiges Bitten die Erbauung einiger Häuser.

Am 15. August 1665 ging die Herrschaft Plan an den Grafen Johann Joachim von Sinzendorf über, der aber am 11. November des gleichen Jahres starb, und seine Gemahlin Maria Maximiliana, geb. Althan, kam am 21. November 1666 nach P., um die Herrschaft anzutreten.

Im J. 1668 heiratete die Gräfin zum zweiten Male, und zwar den Grafen Anton Franz von Colalto. An diese Heirat knüpft sich eine Sage, welche noch bis heute im Volksmunde fortlebt und das traurige Los der damals wenigen in P. wohnhaften Juden schildert, die im selben Jahre ausgewiesen wurden und P. für immer verlassen mußten.

Die Häuser der ausgewiesenen Juden in P. wurden später von Planer Bürgern angekauft, jenes des Juden Dick in der Fleischgasse brannte im J. 1682 ab. Die Synagoge stand in der Fleischgasse hinter dem Hause des Metzgers Anton Goller, welcher sie im J. 1723 von der Herrschaft um 20 fl. erstand und zu einem Wohnhause einrichtete. Den jüdischen Friedhof am Nordabhange des Eilandberges neben dem „Oberen Judenteich“ ließ man bestehen. Für die Benützung desselben mußten sie an jedem Neujahrstage der Herrschaft 3 fl. bezahlen, verloren aber dieses Recht, wenn sie einmal auf diese Zahlung vergessen. Im J. 1729 gestattete man sogar auf demselben die Beerdigung eines am Bühl tot aufgefun-

denen fremden Juden durch die Kuttenplaner Ch. K. Als aber i. J. 1744 in Plan einige Menschen von wutverdächtigen Hunden gebissen wurden, ließ der Planer Schloßhauptmann fast alle Hunde einfangen und auf dem jüdischen Friedhofe erschießen, wo noch i. J. 1747 Beerdigungen von Juden stattfanden.

Diese Großtat war allerdings der damaligen Planer Herrschaft würdig. Eduard Senft bemerkt hiezu in seiner Geschichte der Stadt Plan: „Die Lieblosigkeit und Unduldsamkeit gegen Andersgläubige, wie sie am Anfang des 18. Jhts. und auch noch später hin gang und gebe war, liegt sicherlich nicht im Sinne des Christentums und es konnte dieselbe nur derjenige billigen, in dessen Liebe jedeswede Gefühl der Humanität, der wahren Liebe des Nächsten vollkommen erloschen ist.“ Noch in den Jahren 1778 und 1802 fanden einzelne Beerdigungen auf dem jüdischen Friedhofe in P. statt.

Die so durch die Gräfin von Sinzendorf i. J. 1686 aus Plan vertriebenen Juden, die laut Planer Pfarrgedenkbuch 6 Familien zählten, fanden in den nachbarten Orten Kuttenplan und Dürrmaul, deren Besitzer die Freiherren, späteren Grafen von Hainhausen sich seit jeher durch Edelmut und Nächstenliebe auszeichneten, eine sichere Zufluchtsstätte. Seitdem war die Kuttenplaner Judenschaft zu einer stattlichen Gemeinde angewachsen und wurde auch der Rabbinatssitz für Plan, Dürrmaul und Umgebung. In K. gab es aber schon i. J. 1620 einige Juden und i. J. 1645 sogar eine Synagoge, also lange vor der Vertreibung aus Plan. Dies geht auch aus dem i. J. 1768 neu angelegten Statutenbuche der Kuttenplaner K. G. hervor, da Artikel 154 von dem am 9. Elul 5405 eingeführten Gebrauch beim Aufrufen zur Toravorlesung handelt.

Im J. 1736 gab es in K. 22 und in Dürrmaul 15 jüdische Familien. Den Friedhof hatten sie in K. am Kellerberge, in Dürrmaul oberhalb des Meierhofes Herrenberg.

Löbl Hönig (auch Leib) wandte sich am 16. September 1756 mit dem Judenrichter Berl Löbl an den Grafen Sigismund von Hainhausen mit der Bitte um Erlaubnis, die durchwegs aus Holz erbaute baufällige Synagoge und die daneben stehende Rabbinerwohnung einreißen und aus Mauerwerk neu aufzuführen zu dürfen. Dieses Gesuch wurde anstandslos genehmigt. Hingegen berichtet das Hohenzettliche Pfarrgedenkbuch, S. 41, folgendes:

„Anno 1762 haben die Juden von ihrem Herrn Grafen Sigismund Hainhausen den Befehl bekommen: Die weilten sie sich unterstanden haben ohne Erlaubnis ein so hohen Tempel zu bauen, so müssen sie zur Strafe denselben, welcher mit Ziegeln gedeckt war, schwarz anstreichen und die ganze Judengasse von vorn her, damit es einen schöneren Prospekt bekomme, von Mauern der Häuser aufführen und die Gassen mit Steine pflastern lassen. Zu merken ist hier, daß